

МОНГОЛ УЛСЫН БОЛОВСРОЛ СОЁЛ ШИНЖЛЭХ УХААНЫ ЯАМ

ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН ШИНЖЛЭХ УХААНЫ ИХ СУРГУУЛЬ

ОРОСООГИЙН БАТБАЯР

**СҮРЬЕЭГИЙН ӨВЧЛӨЛӨӨС ҮҮСЭХ ЭДИЙН ЗАСГИЙН ХОХИРЛЫН
СУДАЛГАА**

Е-725600 Нийгмийн эрүүл мэнд

Анагаах ухааны магистрын зэрэг горилсон нэг сэдэвт бүтээл

Улаанбаатар хот

2010 он

МОНГОЛ УЛСЫН БОЛОВСРОЛ СОЁЛ ШИНЖЛЭХ УХААНЫ ЯАМ
ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН ШИНЖЛЭХ УХААНЫ ИХ СУРГУУЛЬ

ОРОСООГИЙН БАТБАЯР

**СҮРЬЕЭГИЙН ӨВЧЛӨЛӨӨС ҮҮСЭХ ЭДИЙН ЗАСГИЙН ХОХИРЛЫН
СУДАЛГАА**

Эрдэм шинжилгээний ажлын удирдагч:

Эдийн засгийн ухааны магистр, дэд профессор Т.Батаа

Эрдэм шинжилгээний ажлын зөвлөх:

Анагаах ухааны доктор, дэд профессор П.Цэдэн

Эрдэм шинжилгээний ажлын шүүмжлэгч:

Анагаах ухааны доктор, дэд профессор Л.Буджав

Улаанбаатар хот

2010 он

Товч хураангуй

Сүрьеэгийн өвчлөлөөс үүсэх эдийн засгийн хохирлын судалгаа

Үндэслэл:

Сүрьеэгийн үүсгэгчийг одоогоос 100 гаруй жилийн өмнө нээсэн нь энэ аюулт өвчинтэй шинжлэх ухааны үндэстэй тэмцэх эхлэлийг тавьж өгсөн юм. 1943 оноос сүрьеэгийн эсрэг эмүүд нээгдэж сүрьеэтэй тэмцэх ажилд мэдэгдэхүйц ахиц гарсан боловч сүрьеэ өвчин дэлхий нийтийн нийгмийн эрүүл мэндийн нэн тулгамдсан асуудал байсаар байна. Монгол улс нь ДЭМБ-ын Номхон Далайн Баруун Эргийн бүсийн сүрьеэгийн өвчлөл өндөр зэрэглэлтэй 5 орны тоонд багтдаг. Сүрьеэгийн өвчлөлийн тархалт 2000 онд 100 000 хүн амд 6.1 байсан бол 2008 онд 7.4 болж нэмэгдсэн байна. 2008 оны байдлаар сүрьеэгийн өвчлөл 10000 хүн амд 16.2 хувь байгаа нь урьд оныхоос 0.5 хувиар бууржээ. Орчин үеийн судлаачид хүн агаын эрүүл мэндийг хохироож байгаа аливаа өвчлөл түүний дотор сүрьеэгийн өвчлөлийн үр дагаварыг хоёр чиглэлээр авч үздэг билээ. 1. Эрүүл мэнд бол хамгийн эрхэм үнэт зүйл гэдэг талаас, 2. Хүн амын өвчлөлөөс болж үүсэх эдийн засгийн алдагдсан боломжыг хохиролын хэмжээгээр тооцдог. Бид хоёр дугаар чиглэл буюу сүрьеэ өвчлөлөөс гарах эдийн засгийн хохиролыг янз бүрийн үзүүлтээр тооцох шаардлагатай гэж үзлээ.

Зорилго:

Сүрьеэгийн өвчлөлөөр хөдөлмөрийн чадвар түр алдалт, нас баралтаас алдагдсан хүн өдөр. хүнжил, дутуу үйлдвэрлэгдсэн ДНБ, Хөдөлмөрийн бүтээмжийг тооцоолоход судалгааны ажлын зорилго оршино.

Судалгааны хэрэглэгдэхүүн ба арга зүй:

Зах зээлийн эдийн засгийн хамгийн гол үзүүлэлт, үр дүн нь эдийн засгийн үнэлэлт өгч, үр ашгийг дээшлүүлэх явдал юм. Монгол улсын нийгэм эдийн засаг, статистикийн эмхэтгэл болоод бусад мэдээ баримтыг ашиглан шинжилгээ хийв. Судалгаандаа статистик боловсруулалтуудын аргуудыг ашиглав.⁴

Судалгааны үр дүн:

Монгол улсын эрүүл мэндийн үндэсний тооцоо, Халдварт Өвчин Судлалын Үндэсний төв, Сүрьеэгийн Тандалт Судалгааны албанаас гаргасан сүрьеэгийн дүн бүртгэлийн мэдээ, Монгол улсын Нийгэм эдийн засаг статистикийн эмхэтгэл 2000-2008 он, Сүрьеэгийн эмнэлгийн үйл ажиллагааны санхүүгийн тайлан мэдээ, эрүүл мэндийн үндэсний хөгжлийн төвийн мэдээлэл ба бусад баримт материалуудад тулгуурлан сүүлийн 5 жилд манай орны өвчлөлийн байдал, тархалт, сүрьеэгийн өвчлөлийн оношийн баталгаажилт ба

эдгэрэлтийн түвшин зэрэг үзүүлэлтүүдээр судалгаа хийлээ. Монгол Улсын сүрьеэгийн өвчлөлийн дундаж нь 1995-1999 онуудад 10000 хүн амд сүрьеэ өвчлөлийн тохиолдол 12.9 байна. Улаанбаатар, Хэнтий, Сэлэнгэ, Сүхбаатар, Дархан-Уул, Говьсүмбэр, Дорнод зэрэг аймгууд улсын дунджаас өндөр үзүүлэлттэй байна. Харин Хөвсгөл, Ховд, Увс, Баян-Өлгий, Баянхонгор, Дундговь, Завхан аймгуудад сүрьеэ өвчлөлөөр бага үзүүлэлттэй байна.

Дүгнэлт:

1. Сүрьеэгийн өвчлөлөөс үүсэх эдийн засгийн хохирлыг хөдөлмөрийн чадварын түр алдалтаас группэд орсон хүний тоо ба тэтгэмжийн хэмжээгээр тооцоход группэд орсон хүний тоо жил ирэх тусам өссөн бөгөөд тэдгээрт олгосон тэтгэмжийн хэмжээ 2 дахин нэмэгджээ.
2. Сүүлийн жилүүдэд манай улсын эдийн засгийн өсөлт тогтворжиж хөдөлмөр капитал бусад хүчин зүйлийн бүтээмж байнга өсч байгаа тул өвчлөлөөс алдагдах эдийн засгийн хохирлын хэмжээ байнга өсөх хандлагатай байна. Иймээс сүрьеэ өвчлөлөөс гарах хохирол ялангуяа сүрьеэ өвчлөлийн нас баралтыг бууруулж хүн амын дундаж насыг өсгөх нь эдийн засгийн өсөлтөнд онцгой ач холбогдолтой. Бидний судалгаагаар 2005, 2006 онд сүрьеэ өвчлөлөөс нас барагсдын тоо буурсан боловч нас баралтаас алдагдсан хүн жилд ногдох эдийн засгийн хохирлын хэмжээ нэмэгдсэн байна. Энэ нь эдийн засгийн өсөлт хөдөлмөрийн бүтээмжийн өсөлттэй шууд холбоотой юм.
3. Сүрьеэгийн өвчлөлөөр эмнэлэгт хэвтэж эмчлүүлсэнээр алдагдсан хүн өдөр, хүн жил, үүнээс дутуу үйлдвэрлэгдээгүй ДНБ, Хөдөлмөрийн бүтээмж зэрэг үзүүлэлтүүдийг ашиглан 5 жилээр тооцоход 2006 оны байдлаар сүрьеэгийн өвчлөлөөс дутуу үйлдвэрлэсэн ДНБ 490 сая, Сүрьеэгийн өвчлөлөөс дутуу үйлдвэрлэгдсэн хөдөлмөрийн бүтээмж 2.19 тэрбум төгрөг болсон байна. Сүрьеэ өвчлөлөөс үүссэн дутуу үйлдвэрлэгдсэн ДНБ, Хөдөлмөрийн бүтээмжийн хэмжээ ба эзлэх хувийн жин жилээс жилд өсөх хандлагатай байна.
- А. Бага орлоготой ажил эрхэлдэггүй ам бүл олонтой өрхөд сүрьеэгийн өвчлөл илүү тохиолдож байна. Энэ нь сүрьеэгийн өвчлөл өрхийн орлого, ажил эрхлэлт, ам бүлийн тоо, боловсролын түвшин зэрэг олон хүчин зүйлстэй тодорхой хамааралтай болохыг харуулж байна.

Түлхүүр үг: сүрьеэ өвчин, нийгэм, эдийн засаг,

Abstract

Study of economic loss which is formed by G.B morbidity

Grounds:

The discovery of the causative agents of tuberculosis 100 years ago paved the way for scientifically based combat against this dangerous disease. Anti-tuberculosis drugs started being developed in 1943, making significant contributions to the combat against tuberculosis, but tuberculosis remains a very pressing issue of social health around the globe. Mongolia is among the five countries in the WHO Western Pacific Region with the highest tuberculosis incidence. The tuberculosis incidence rate per 100,000 population increased from 6.1 in 2000 to 7.4 in 2008. In recent years, the tuberculosis incidence rate has been constantly higher, comprising 10 percent of all reported communicable diseases in 2008. Tuberculosis cases reached 16.2 percent per 10,000 population in 2008, decreasing by 0.5 percent from that of the previous year.

Research Objective:

Purpose of research work is to consider labor productivity, loss of labor ability for a short period, man day man-year which was lost from death, gross productivity which was produced in sufficiently by G.B (morbidity)

Research Methods and Materials:

The most important parameters and results of the market economy are economic conclusions and improvement of efficiency. In recent years, the health sector of our country has seen the development and implementation of numerous programs. If accurate economic conclusions on these programs are drawn, it will be possible to receive financial support and further effectively use funds for the wellbeing of the population.

4

Research Results:

We have conducted a study of the incidence and prevalence, confirmation of diagnosis, and recovery from tuberculosis over the past 5 years based on the statistical data of National Health Statistics of Mongolia, the National Center for Communicable Disease, and the Tuberculosis Surveillance Division, the Socioeconomic Statistics of Mongolia 2000-2008, the financial statements and reports on the operations of tuberculosis hospitals, the data of the National Center for Health Development, and other documents.

Conclusion

1. When was considered economic loss which was formed by G.B (mobility) by number of people with labor loss and amount help, number of people with labor loss increases year by year and amount of help also increased by twice.
2. Number of people who died by G.B decreased in comparison with the period of last year. In the last years labor productivity of our country increases constantly also amount of loss per man day which was last by G.B (morbidity) tug rugs. Home gross productivity which was produced because of G.B, amount of labor productivity and specific gravity have tendency of increasing
3. Which was considered labor productivity of gross productivity of home which was produced sufficiently, man day man year. Which were lost by hospitalizing of G.B. using economic accounting by average of 5 year by 2006 home gross productivity which was produced insufficiently by G.B morbidly was 490 million, labor productivity which was produced insufficiently was 2.19 billion
4. G.B morbidity accurse more in the family with many members, with many members, with little income and unemployed. It shows that G.B morbidity has certain dependence with many factors such as: family income, member of family members, level of education and unemployed.

ГАРЧИГ

ТОВЧИЛСОН ҮГИЙН ЖАГСААЛТ	4
ЗУРГИЙН ЖАГСААЛТ	5
ХҮСНЭГТИЙН ЖАГСААЛТ	6
БҮЛЭП.УДИРТГАЛ	
1.1 Судэлгааны ажлын үндэснэл	7-10
1.2 Судэлгааны ажлын зорилго	10
1.3 Судэлгааны ажлын зорилт	10
1.4 Судэлгааны ажлын шинэлэг тал	11
1.5 Судалгааны ажлын практик ач холбогдол.....	11
1.6 Судлахаар дэвшүүлж буй асуудал	11
1.7 Судэлгааны ажлыг хэлэлцүүлсэн байдал	11-12
1.8 Судэлгааны ажлыг хэвлүүлсэн байдал	12
БҮЛЭГ2. ХЭВЛЭЛИЙН ТОЙМ	
2.1 Сүрьеэгийн өвчлөлийн өнөөгийн байдал	13-27
БҮЛЭГ 3. СУДАЛГААНЫ ХЭРЭГЛЭГДЭХҮҮН БА АРГА ЗҮЙ	
3.1 Судалгааны загвар	28
3.2 Судэлгааны хүрээ ба түүвэр	28
3.3 Судэлгааны ажлын хэрэглэгдэхүүн	28
3.4 Судалгааны материал цуглуулсан аргууд.....	28-29
3.5 Судалгааг хийсэн аргачлал.....	29-32
3.6 Үр дүнгийн боловсруулалт	32
БҮЛЭГ4.СУДАЛГААНЫАЖЛЫНҮРДҮН	33-50
БҮЛЭГ5. ХЭЛЦЭМЖ	51-57
БҮЛЭГ 6. СУДАЛГААНЫ АЖЛЫН ДҮГНЭЛТ БА ЗӨВЛӨМЖ.....	58-59
БҮЛЭГ 7. ТӨГСГӨЛ ХЭСЭГ	
7.1 НОМЗҮЙ.....	60-62
7.2ХАВСРАЛТ	63-65

Ном зүй

1. Алотгаузен Ж.Ф. "Хүүхдийн туберкулез" 1983
2. Батаа Т. "Эрүүл мэндийн эдийн засаг" УБ 2004
3. Батаа Т. "Эдийн засгийн ухаан" УБ 2010
4. Баярсайхан Б. "Health Management" УБ 2000
5. Баярсайхан Д. "Эрүүл мэндийн эдийн засаг" УБ 1995
6. Буджав Л. Дэмбэрэл Б. "БНМА-ын Эрүүлийг хамгаалахын эдийн засгийн асуудлууд" УБ 1989
7. Гайдаров Г.М, Кицун И.С. "Экономика здравоохранения" Иркутска 1998
8. Ган-Оч Ц. "Нийгмийн даатгалын статистик" УБ 2002
9. Гомбогарав Ч. "Сүрьеэ өвчин" УБ 1969
10. Головтеев В.В. Калью П.И, Пустовой И.В. "Основы экономики здравоохранения" Москва 1974
11. Дамдинсүрэн. А "Эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээний чанарын хөпжил" УБ 2003
12. Дэмбэрэл Б. "Нийгмийн эрүүл мэнд судлал" УБ 1996 1,2,3 дэвтэр
13. "Дэлхийн хүн амын байдал" 1998
14. Жаргалсайхан Б. Дэд доктор, дэд профессор "Эрүүл Мэндийг Дэмжих Үр ашгийн баримт" УБ 2002
15. Лхагважав Г. "Сүрьеэ өвчин" УБ 1948
16. Лемберский И.Г. "Сүрьеэ өвчин" УБ 1969
17. Минев В.А. Вишняков Н.И, Юрьев В.К, Лучкевич В.С. "Социальная медицина и организация здравоохранения" 1997
18. Миняев В.А, Вишняков Н.И, Юрьев В.К. "Социальная Медицина и Организация здравоохранения" 1997
19. МОНГОЛ Улсын Хууль зүйн яам Улсын нийгмийн даатгалын ерөнхий газар "Нийгмийн даатгалын холбогдолтой эрх зүйн актын эмхэтгэл" УБ 2000
20. Маламуд М.И. "Экономика больницы киев" 1976
21. МОНГОЛ Улсын статистикийн эмхэтгэл 2000, 2001, 2002, 2003, 2004,
22. "Монгол Улс XXI зуунд эдийн засаг, нийгмийн шинэ бодлого" УБ 1997
23. Монгол улсын дархлаажуулалтын Үндэсний хөтөлбөр санхүүжилтийн үнэлгээ" УБ 2002

24. Монголын сүрьеэтэй тэмцэх нийгэмлэг "Сүрьеэ өвчний талаар та юу мэдвэл зохихвэ" 1990
25. Мухар Ц. "Эрүүл мэнд" УБ 1999
26. Mercado D. "Эмнэлгийн удирдлагын үндэс" УБ 2004
27. "Mongolian journal of demography" УБ 1997
28. "Нийгмийн эрүүл мэндийн эрх зүйн лавлах" УБ 2003
29. Незлин С.Е. "Туберкулез ба түүнтэй тэмцэх" УБ 1954
30. Нямдаваа П. "Нийгмийн эрүүл мэндийн тулгамдсан асуудлууд" УБ 2004
31. Нямдаваа П. "Макро эдийн засагба эрүүл мэнд" 2004
32. Наранбат Н. Д. Отгонцэцэг "Сүрьеэ өвчний тандалт мэдээлэл эмхэтгэл" УБ 2000-2006
33. Оргил Б. Мухар Ц. "Эрүүл мэндийн анхан шатны тусламж" УБ 2002
34. Өлзий Б. "Санхүүгийн менежментийн үндэс" УБ 1997
35. Перельман М.И, Белявский А.С, Богадельникова И.В, Борисова С.Е, Дворецкий Л.И, Демихова О.В, Ерохин В.В, Проблемы туберкулеза и болезней легких № 1,2,3,4,5,6
36. Чимэдсүрэн О. "Эпидемиологийн судалгааны арга зүй" УБ 2004
37. Чулуунцэнд П. "Уушигны сүрьеэ" УБ 1966
38. Чулуунцэнд Д. "Уушигны сүрьеэ" 1965
39. "Сүрьеэ эдгэрдэг өвчин" мэдээлэл 2000-2006
40. "Сүрьеэ судлалын тулгамдсан асуудлууд" эрдэм шинжилгээний бага хурал Улаанбаатар 2004
41. Сүрьеэгийн тандалт судалгааны алба "Сүрьеэ өвчин" УБ 2001
42. Сүрьеэ өвчний "2005 оны эхний хагас жилийн үзүүлэлтүүд" УБ 2005
43. Халдварт өвчин судлалын үндэсний төв "Эмнэлгийн тусламж үйлчилгээ" 2003
44. Тулчински Х. Елена. Варавикова .А "Шинэ нийгмийн эрүүл мэнд" УБ 2005
45. Цэрэнбалжид Ц. Наранбат Л "Сүрьеэгийн дүн бүртгэлийн мэдээ" УБ 2004
46. Цэрэнбалжид Ц. Наранбат Н. "Сүрьеэгийн дүн бүртгэлийн мэдээ" УБ 2005
47. Цэрэнбалжид Ц. Наранбат Н. Насанжаргал П. "Сүрьеэгийн дүн бүртгэлийн мэдээ" УБ 2007, 2008
48. Shmueil A. "Экономическая эффективность издержек для улучшения результатов в области здравоохранения" "всемирный форум здравоохранения" 1996

49. Энхдалай Ц. "Сүрьеэ" УБ 1979
50. "Эрүүл мэндийн даатгалын холбогдолтой хууль эрхийн а!сгын эмхтгэл" УБ 2005
51. "Эрүүл мэндийн үзүүлэлтүүд" УБ 2003
52. "Эрүүл мэндийн үзүүлэлтүүд" УБ 2009
53. "Эдийн засаг, онол, практик" УБ 2004
54. "Эрдмийн чуулган 44, 45" УБ 2002, 2003
55. "Эрүүл мэндийг дэмжих үр ашгийн баримт" 2-р дэвтэр УБ 2002
56. Эмнэлгийн Тусламжийг Удирдах газар "Health Indicators" УБ 2003
57. Эрхэмбаатар Т. Баярсайхан Б. "Нийгмийн эрүүл мэндийн Эрх зүйн лавлах" УБ 2003
58. Энхбаатар Л. Чулуун Н. Наранбат Н. "Сүрьеэтэй тэмцсэн нь" Улаанбаатар 2004
59. World Health Organization "Tuberculosis control" 2003, 2005
60. "Эдийн засаг, нийгмийг хөгжүүлэх үндсэн чиглэл ба төсвийн уялдаа холбоо" судалгааны тайлан. Сангийн яам. УБ 2005
61. Экономика здравоохранения №5 2006
62. Экономика здравоохранения №6 2006
63. "Эрүүл мэндийн эдийн засгийн үндсэн ойлголтууд" ЭМЯ, Азийн хөгжлийн банк. УБ 2006
64. Энхмаа Б. Батаа Т. "Хөдөлмөрийн чадвар түр алдалтаас үүсэх эдийн засгийн хохирлыг тооцоолох асуудал* эрдэм шижилгээний илтгэл

